

בונה 1

1. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק יב

מתני' הבונה כמה יבנה ויהא חייב הבונה כל שהוא המסתת והמכה בפטיש ובמעצד הקודח כל שהוא חייב זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב רשב"ג [אומר] אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב מפני שהוא מתקן מלאכה: גמ' מה בנין היה במשכן שהיו נותנים קרשים ע"ג אדנים. ולא לשעה היתה. א"ר יוסה מכיון שהיו נוסעים וחונים ע"פ הדיבור כמי שהוא לעולם. א"ר יוסי בי ר' בון מכיון שהבטיחן הקדוש ברוך הוא שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לעולם. הדא אמרה אפילו מן הצד. הדא אמרה אפילו נתון ע"ג ד"א. הדא אמרה בנין ע"ג כלים בנין. אדנים כקרקע הן.

2. עלי תמר זב:

ע"ז מתרץ מכיון שהיו חונני ונוסעין ע"פ הדיבור כמי שהוא לעולם, כי לעולם לאו דוקא, אלא ר"ל מלאכת קבע ולא לשעה, שהרי לא ידעו מראש כמה זמן יחנו, הר"ז כמי שהוא קבע ולא לשעה. אולם ר"י ב"ר בון דעתו שאחרי שדעתם היתה מראש להכנס לא"י כמו שהבטיחם הקב"ה ולא לתקוע יתד במדבר אפילו אם יתעכבו כמה זמן שיהיה, אין זה אלא בגדר לשעה, ורק מי שבונה לזמן אף שסותרו אח"כ חשוב קבע, אבל מי שבונה ע"מ לסתור אין זה אלא לשעה.

3. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קב עמוד ב

ויש שפירשו דהכי קאמר דאפילו אין מלאכתו אלא לשעה שאינו בנין קיים אלא לבו ביום בלבד חייב, וכענין שאמרו בירושלמי בנין לשעה בנין.

4. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא עמוד ב

אמר עולא: לעולם כרבי יהודה סבירא ליה. וקסבר רבי יוסי: סותר על מנת לבנות במקומו - הוי סותר, על מנת לבנות שלא במקומו - לא הוי סותר. אמר ליה רבה: מכדי, כל מלאכות ילפינן להו ממשכן והתם סותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא! אמר ליה: שאני התם, כיון דכתיב על פי ה' יחנו - כסותר על מנת לבנות במקומו דמי

5. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן עב

וכיון דאשכחן סתמא דתלמודא דידן בפ' במה מדליקין ל"א ע"ב גבי מפני שהוא עושה פחם דאמר גבי סותר על מנת לבנות במקומו דכיון דכתיב על פי ה' יחנו כמקומו דמי ולא דחי ליה, ש"מ הכי קי"ל

6. ע"ע בעירובין נה: בענין תחומין (ובשביתת השבת ח' בשם פתח הדביר), ר' גיגי מוכיח שפוסקים נגד הירושלמי מזה שבשבת קב:

מביאים מקרים של החיים היומיומיים ולא מהמשכן, ובמקרים אלו אין לפקפק אם הם לשעה או לא.

7. ע"ע שם שר' גיגי מקשה על הראיות לשני הצדדים ומשאיר את זה בספק.

8. אבן האזל הלכות שבת פרק י

אב מלאכה דבונה הוא בבנין בית ממש שיש בזה שני החלקים עשיית אוהל ומקבץ חלק אל חלק, אכן הביאור הוא דמה שכתבנו דבאב דבונה צריך שני הגדרים זהו בעיקר גדר בנין דבהצטרף אלה השני חלקים נקרא בנין אבל בגדר חיוב מלאכה אינו צריך שהוא יעשה שני החלקים ואפי' עשה הוא חלק א' והחלק השני נעשה קודם ע"כ עשה בנין

9. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק ז הלכה ב

ר' אילא בשם רבי שמעון בן לקיש הנופח כלי זכוכית חייב משום בונה. רבנן דקיסרין בשם רבי שמעון בן לקיש יש דברים קרובים ורחוקים. הגודל כלי צורה והנופח כלי זכוכית העושה כלי בדפוס כולהו משום בונה.

10. תלמוד בבלי מסכת שבת דף עה עמוד ב

אמר רבי שמעון בן קיסמא אמר רבי שמעון בן לקיש: הצר צורה בכלי, והמנפח בכלי זכוכית - חייב משום מכה בפטיש.

11. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף עג עמוד א

פירוש ר"ח ז"ל שלאחר שנעשה הכלי משוה פניו והיא בעצמה אינה מלאכה שהרי כבר נעשה הכלי אלא שגומר המלאכה ומכאן למדו לכל דבר שהוא בעצמו אינה מלאכה אלא שעל ידו נגמרה לחייבו על גמר מלאכה כנופח בכלי זכוכית פעם שני' שע"י כן נגמרת המלאכה והוא חייב כנופח נפחה ראשונה שהיא המלאכה

12. ר' גיגי

קשה להבין כוונתו שהיה לו תואר בית קיבול. ולאחר העיון נראה לי להציע חילוק אחר: נראה כי יש מחלוקת יסודית בגדרי בונה, ואפשר שהיא מחלוקת התלמודים אם נופח כלי זכוכית חייב משום בונה או משום מכה בפטיש, או אפשר שהיא מחלוקת הראשונים שהתקשו במנפח אמאי אינו חייב משום בונה. נראה שמי שסבור שיש לחייב בזה משום בונה, הרי זה מפני שהוא עושה כלי גמור, ובזה יש בניין בכלים, אבל החולקים סוברים, שאף שנכון הוא שיש בניין בכלים בעושה כלי, היינו דווקא, כשדרך העשייה, מקבילה לדרך בניין, במנפח כלי זכוכית יש תוצאה של כלי, אך אין כאן עשייה בדרך של בניין, ובזה אין לחייב אלא מצד הגמר שהוא מכה בפטיש.

13. תוספות הר"ד עירובין לה.

לא דמי לבונה אלא כשמחבר הכלי פרקים פרקים דומיא דקני מנורה ומלבנות וכרעי המטה אבל כלי העשוי מפרק אחד כל מלאכה שאתה עושה בו אינו אלא משום מכה בפטיש

14. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קב עמוד ב

משנה. הבונה כמה יבנה ויהא חייב? - הבונה כל שהוא. והמסתת, והמכה בפטיש ובמעצד, הקודח כל שהוא - חייב. זה הכלל: כל העושה מלאכה, ומלאכתו מתקיימת בשבת - חייב. (וכן) רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה - חייב, מפני שהוא כמתקן מלאכה.

גמרא. כל שהוא למאי חזיא? אמר רבי ירמיה: שכן עני חופר גומא להצניע בה פרוטותיו. דכוותה גבי משכן - שכן תופרי יריעות חופרין גומא להצניע בה מחטיהן. אביי אמר: כיון דמשתכי - לא עבדי הכי. אלא: שכן עני עושה פיטפוט כיירה קטנה לשפות עליה קדירה קטנה. דכוותה גבי משכן - מבשלי סמנין לצבוע יריעות שחסרה מלאכתן, עושין פיטפוט כיירה קטנה לשפות עליה יורה קטנה. רב אחא בר יעקב אמר: אין עניות במקום עשירות. אלא: שכן בעל הבית שיש לו נקב בבירתו וסותמו, דכוותה גבי משכן - שכן קרש שנפלה בו דרנא - מטיף לתוכה אבר וסותמו.

15. תוספות מסכת שבת דף קב עמוד ב

כל שהוא למאי חזי - דוקא הכא איצטריך לפרושי דהוה דכוותיה במשכן משום דלא חשיב בנין כל שהוא אבל מוציא עיטרן ופלפלת כל שהוא סברא הוא דמחייב.

16. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קב עמוד ב (וכן הוא ברשב"א)

גמרא כל שהוא למאי חזי אמר ר' ירמיה וכו' דכוותה במשכן שכן תופרי יריעות חופרים גומא להצניע בה מחטים. פי' דאע"ג דאנן אבות מלאכות גופייהו ילפינן ממשכן ולא שיעוריהם כי השיעורים מסורים לחכמים הכא אידי דבנין כל שהוא לא משמע דלהוי חשיב מלאכה, (ולא חשיב בנין) איצטרכין למיסמכיה אמשכן, והכי נמי אמרינן לקמן (ק"ג א') בחורש כל שהוא.

17. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף קב עמוד ב

וקא משמע לן דכיון דכנגדה מקיימין והויא במשכן מלאכת מחשבת היא:

18. תלמוד בבלי מסכת שבת דף צד עמוד ב -צה עמוד א

משנה. הנוטל צפרניו זו בזו, או בשיניו, וכן שערו, וכן שפמו, וכן זקנו, וכן הגודלת, וכן הכוחלת, וכן הפוקסת - רבי אליעזר מחייב, וחכמים אוסרין משום שבות...

וכן הגודלת כו'. גודלת כוחלת ופוקסת משום מאי מחייבא? - אמר רבי אבין אמר רבי יוסי ברבי חנינא: גודלת משום אורגת, כוחלת משום כותבת, פוקסת משום טווה. אמרו רבנן קמיה דרבי אבהו: וכי דרך אריגה בכך, וכי דרך כתיבה בכך, וכי דרך טויה בכך? - אלא אמר רבי אבהו: לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוסי ברבי חנינא: גודלת ופוקסת - משום בונה. - וכי דרך בנין בכך? - אין, כדדרש רבי שמעון בן מנסיא: ויבן ה' אלהים את הצלע מלמד שקילעה הקדוש ברוך הוא לחוה והביאה אצל אדם, שכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בניתא. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: גודלת כוחלת ופוקסת, לעצמה - פטורה, לחברתה - חייבת. וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אליעזר: אשה לא תעביר סרק על פניה, מפני שצובעת.

תנו רבנן: החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת, המכבד, והמרבץ, והרודה חלות דבש, שגג בשבת - חייב חטאת, הזיד ביום טוב - לוקה ארבעים, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות. רב נחמן בר גוריא איקלע לנהרדעא, בעו מיניה: חולב משום מאי מחייב? - אמר להו: משום חולב. - מחבץ משום מאי מחייב? - אמר להו: משום מחבץ. - מגבן משום מאי מחייב? - אמר להו: משום מגבן. - אמרו ליה: רבך קטיל קני באגמא הוה. אתא שאיל בי מדרשא, אמרו ליה: חולב חייב משום מפרק, מחבץ חייב משום בורר, מגבן חייב משום בונה. המכבד, המרבץ והרודה חלות דבש, שגג בשבת - חייב חטאת, הזיד ביום טוב - לוקה ארבעים, דברי רבי אליעזר. אמר רבי אלעזר: מאי טעמא דרבי אליעזר - דכתיב ויטבל אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש? אלא לומר לך: מה יער, התולש ממנו בשבת - חייב חטאת, אף חלות דבש הרודה ממנו בשבת - חייב חטאת.

19. רמב"ם הלכות שבת פרק כב הלכה כו (ועיין בנושא כלים לשר"ע שג:כו)

אין גודלין את שער הראש ואין פוקסין אותו מפני שנראה כבונה,

20. רמב"ם הלכות שבת פרק ז הלכה ו

וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה כדי לחבצו הרי זה חייב משום תולדת בורר שהרי הפריש הקום מן החלב, ואם גבנו ועשהו גבינה חייב משום בונה, שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד הרי זה דומה לבנין, וכן לכל מלאכה ומלאכה מאלו האבות יש להן תולדות על דרך זו שאמרנו, ומגוף המלאכה הנעשית בשבת תדע מעין איזה אב היא ותולדת איזה אב היא.

21. ערוך השולחן אורח חיים סימן שיג

וי"א דזהו רק מדרבנן [מ"מ שם] ואיזה דמיון הוא מגבן לבונה מפני שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד ה"ז תולדת בונה [רמב"ם פ"ז הל' ו']:

22. שלחן ערוך א"ח סימן שמ סעיף י

המקבץ דבילה ועשה ממנה עיגול, או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקבצו גוף אחד, הרי זה תולדת מעמר וחייב. וכן כל כיוצא בזה

23. מגן אברהם שם ס"ק יז

וצ"ע דלמה לא יתחייב בזה משום בונה כמ"ש ססי' שי"ט גבי המגבן. וצ"ל דלא מקרי בונה אלא כשמכוין ליפותו ולהשוותו

24. חיי אדם כלל ל"ט, סעיף א

אפילו בדבר מאכל שייך בנין, כגון המגבן גבינה וכיוצא בו. ולא דוקא גבינה

25. נשמת אדם כלל צג אות א

דעושה גבינה בעל תמונה הוי בונה, אבל המגבן ביד דהיינו שמערב אותו ומדביקו בידיו זהו משום לש

26. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קב עמוד ב

והמסתת. מסתת משום מאי מחייב? רב אמר: משום בונה, ושמואל אמר: משום מכה בפטיש. העושה נקב בלול של תרנגולים, רב אמר: משום בונה, ושמואל אמר: משום מכה בפטיש. עייל שופתא בקופינא דמרא, רב אמר: משום בונה, ושמואל אמר: משום מכה בפטיש. וצריכא, דאי אשמעינן קמייתא - בההיא קאמר רב, משום דדרך בנין בכך. אבל עושה נקב בלול של תרנגולים, דאין דרך בנין בכך - אימא מודה ליה לשמואל. ואי אשמעינן בהא - בהא קאמר רב, משום דדמי לבנין, דעבדיה לאוירא. אבל שופתא בקופינא דמרא, דאין דרך בנין בכך - אימא מודה ליה לשמואל. ואי אשמעינן בהא - בהא קאמר שמואל, אבל בהנך תרתי - אימא מודה ליה לרב, צריכא.

27. פני יהושע מסכת שבת דף קב עמוד ב

אפשר דדוקא היכא דבתחלת מלאכה חזיין לעיקר מלתיה אלא שאח"כ חוזר ומייפהו או מרחיבו הוא דשייך ביה הנך תרי חיובי מעיקרא משום בונה ולבסוף משום מכה בפטיש וכה"ג אשכחן בכלי משכן משא"כ היכא שתחלתו וגמרו באין כאחד שפיר שייך הך פלוגתא דרב ושמואל דהכא,

28. ר' גיגי

עקרונית, רב סבור שכל פעולה שהיא חלק ממערכת הבניין חייבים עליה משום בונה, אע"פ שאין בה דיבוק חלקים ואע"פ שאין בה יצירת המבנה עצמו, [וכמו שראינו למעלה בעניין חופר גומא]. לעומתו, שמואל סבור שאין לחייב משום בונה אלא כשיוצר את הבניין עצמו ועוסק בו. ומכאן נבוא לבאר את הפרטים ואת השלבים השונים.

29. ספר יראים סימן רעד [דפוס ישן - קב]

שאינו נקרא מכה בפטיש אלא בדבר שאינו מחוסר בנין שהכאת פטיש הוא לאחר גמר בנין

30. תוספות מסכת שבת דף עה עמוד ב

והמסתת את האבן כו' חייב משום מכה בפטיש - אבל משום מחתך וממחק לא מחייב דמיירי שכבר היא מרובעת ומתוקנת אלא שמייפה אותה ועושה בה שירותיין ויפוי כעין שעושיין עכשיו מסתתי האבנים, ר"י וכן ריב"א.

31. ערוך השולחן אורח חיים סימן שיג

סעיף יג: והנה מלשון רש"י משמע קצת דבכל מלאכה שבעולם כשגומרה בשבת חייב משום מכה בפטיש ולפירושו צ"ל מה שאמרו באיזה מקומות דחייב על מכה בפטיש וקשה מאי רבותא אמנם הרבותא הוא אף שהגמר הוא דבר שאין בזה מלאכה כלל כגון ליטול אקופי מגלימא וכיוצא בזה וכן מבואר מלשון הר"ן שהביא פיר"ח וז"ל מכה בפטיש שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמימותו וכו' וכהא גוונא אף על גב דלא הוי מלאכה מצד עצמה מחייב בה משום גמר מלאכה עכ"ל:

סעיף יד: אבל א"כ אינו מובן מה שאמרו בגמ' [ע"ה:]: רבה ור"ז דאמרי תרווייהו כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש וקשה הא בכל מלאכה יש גמר מלאכה ומהו זה כל מידי וכו' דמשמע שיש מלאכות שאין בהם גמר מלאכה ואם נאמר דהכונה אף על גב דאין בזה מלאכה כלל אבל באמת יש מכה בפטיש בכל המלאכות דא"כ לא הו"ל לומר בזה הלשון והכי הו"ל לומר כל גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש אף בדבר שאין בזה מלאכה אבל מלשון כל מידי וכו' משמע להדיא שיש מלאכות שיש בהם גמר מלאכה ויש שאין בהם:

סעיף טו: ובאמת נלע"ד שכן הוא וה"פ שכל מלאכה שאין בגמר מלאכתה פעולה נפרדת מהקודם לה לא שייך בזה גמר מלאכה דכל המלאכה אחת היא ואין הגמר נחלק מהקודם אבל במלאכות שהגמר שלהם הוא אחר גמר עיקר המלאכה כמו החייט שנוטל אקופי מגלימי או העוקר את האבן מההר שאחרי שגמר מלאכתו מכה עליו מכה גדולה או מכה בקורנס על הסדין להחליקו או הלוקט יבולת שעל הבגדים אחר האריגה או שמסיר הצמר הלבן כדי לנאותה זהו מכה בפטיש וראיה ברורה יש לי לזה מפ' המשניות להרמב"ם וז"ל ומכה בפטיש וכו' ולפיכך כל תקון מלאכה והשלמתה כמו המירוט והחיכוך ומיני היפוי כולם תולדות מכה בפטיש והוא אמרם כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש עכ"ל וזהו כדברינו [ועל עיקר מכה בפטיש כתב וז"ל ומכה בפטיש אפילו בשעת גמר מלאכה כאשר עושיין המכין בפטישין כי מנהגם להכות הכאות על עצם הסדן בשעת ההכאה עכ"ל וצ"ע לשון אפילו וכו' והא אינו אלא בגמר מלאכה ויש ליישב ודו"ק]:

32. רמב"ם הלכות שבת פרק י הלכה יד

העושה נקב כל שהוא בלול של תרנגולים כדי שיכנס להן האורה חייב משום בונה, המחזיר דלת של בור ושל דות ושל יציע חייב משום בונה.

33. רמב"ם הלכות שבת פרק י הלכה טז

המכה בפטיש הכאה אחת חייב, וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב, כיצד המנפח בכלי זכוכית והצר בכלי צורה אפילו מקצת הצורה והמגרד כל שהוא והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין בבנין בין במתכת בין בכלים הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב, וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אין חייבין על עשייתו.

34. רמב"ם הלכות שבת פרק כג הלכה א

העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגולין שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל הרי זה חייב משום מכה בפטיש, לפיכך גזרו על כל נקב אפילו היה עשוי להוציא בלבד או להכניס בלבד שמא יבוא לעשות נקב שחייבין עליו, ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש ואין מוסיפין בו, אבל פותחין נקב ישן, והוא שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים שאם היה למטה מן השמרים הרי זה עשוי לחזק ואסור לפתחו.

35. לחם משנה הלכות שבת פרק י הלכה יד

ונראה שהוא ז"ל מפרש דמ"ש רב חייב משום בונה כלומר אפי' משום בונה וה"ה משום מכה בפטיש דהוי גמר מלאכה אלא שהוא מוסיף ואומר שחייב משום בונה דלדידיה אתי מתני' דהקודח כל שהו כפשת

37. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף קה עמוד א

אף על פי שביארנו שאם כתב אות אחת סמוך לחברתה פטור וכן הדין בארג חוט אחד על האריג מ"מ אם כתב אות אחת והשלים בו ספר או ארג חוט אחד והשלים בה בגד חייב שכל שהשלים בה חשובה היא כשתים וחייב משום כותב וחכמי הדורות שואלים בה כהוגן ויתחייב בה משום מכה בפטיש וכמו שאמרו בפרק כלל גדול האי מאן דשקיל וגו' חייב משום מכה בפטיש ותירצו שלא נאמר מכה בפטיש אלא במלאכה שנשלמה כלה כגון שחצב אבן בהר ונתפרקה כלה מסביבותיה ונמצא שנשלמה מלאכת האבן אלא שלא נפלה וזה מכה בפטיש ומפילה שנמצא המלאכה בגוף אותו דבר כבר נשלמה וכן מה שאמרו בשקיל אקופי בגלימיה שהרי הגלימא אלא עשויה אבל באלו לא נשלם הספר והבגד עדיין וכל שהוא עושה לצורך השלמה אינו מכה בפטיש שאם לא כן אף המלאכות שתחלתן וסופן בא כאחד כגון קצירה וכיוצא בה היה ראוי להתחייב בה משום מכה בפטיש:

38. Rabbi Ribiat: Summary

4 differences between boneh and makeh bipatish.

1. Boneh you can be liable during the process. Mokaeh B'Patish can only be violated at completion

רש"י מסכת שבת דף קב עמוד ב

מכה בפטיש - גמר מלאכה הוא, שהמקום שחרץ חריץ זה לא יחרוץ עוד.

ש"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קכב

, ולכן צריך לומר שאין פירוש גמר מלאכה דחייב משום מכה בפטיש שיהיה סוף המלאכה שלא יצטרך יותר לעשות, אלא פירושו שבמעשיו נגמר מה שנעשה דענין מכה בפטיש הוא לא מצד העשיה שבעצם אין בזה חשיבות מלאכה אלא מצד מה שנעשה בזה דגומר במה שעושה עתה להחשיב מה שכבר נעשה לדבר גמור, כגון הא שפרש"י שלאחר שחצב את האבן סביב ומבדיל מן ההר קצת הוא מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת, שודאי אין במעשיו שום חשיבות מלאכה שהרי הוא כבר אבן תלוש המונח שם, אבל מכיון שכן עושין חוצבי אבן ואין מחשיבין מלאכתן לגמורה בלא זה הרי נעשה בהכאה זו גמר על מה שנעשה כבר להחשיבה מלאכה שנגמרה, היא מלאכה בפני עצמה מלאכת מכה בפטיש.

וכיון שמלאכת מכה בפטיש הוא על זה שהחשיב במה שעושה עתה גמר מלאכה על מה שנעשה אף שאינו גמר ממש אם אך המקצת שנעשה נגמר בזה, כ"ש כשבמעשיו נעשה דבר גמור בהכרח שא"א להתבטל אף שהוא רק מקצת ותחלת הדבר שחושב לעשות שהוא חייב במלאכת מכה בפטיש, ומדוקדק לפ"ז לשון הגמ' /שבת/ בדף ע"ה רבה ור' זירא דאמרי תרוייהו כל מידי דאית ביה משום גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש, ולא אמרו כל מידי דהוא גמר מלאכה, משום דאין הכוונה דיהיה גמר מלאכה שעושה אלא דמה שעושה הוא דבר נגמר וקיים בין מחמת שבהכרח הוא דבר קיים שא"א לבטלו בין מחמת שנחשב במעשיו לנגמר, וזהו לשון דאית ביה פי' דאף שהוא תחלת מלאכה אבל יש בו גם גמר מלאכה בזה שסך מלאכה שעושה כבר הוא דבר קיים וא"צ לעוד דבר לעשות להחזיקו, חייב משום מכה בפטיש אף שאין בו גדר מלאכה דזה עצמו שנעשה דבר גמור היא מלאכה.

ולכן מסתת אף בכ"ש הרי חריץ שעשה אף שצריך לחרוץ עוד הרבה חייב משום מכה בפטיש משום דמה שחרץ הוא דבר גמור שלא יחרוץ עוד וכן בצר מקצת הצורה, אבל בעביד חביתא שכ"ז שלא הוסק בתנור אין מה שעשה דבר קיים דרק התנור יחזיק ויקיים מה שעשה לא הוו מעשיו גמר מלאכה ואין בו משום מכה בפטיש.

ואף שגם במלאכת בונה בעינן שתהא מלאכתו מתקיימת אבל הוא אף ביכול להתבטל מה שעשה כיון שאפשר גם להתקיים כשלא יבטלו היא מלאכה דבונה שהרי תיקן בזה דלא יצטרך שוב לעשות זה, אבל מכה בפטיש שהוא להחשיב מה שנעשה לגמור הוא שייך רק כשא"א להתבטל אם עדיין לא נגמר המלאכה ממש כהא דמסתת ובאם הוא נגמר ממש אף כשיכול להתבטל כיון דגמר בזה מה שעשה מכבר אף רק מקצת כהא דהשוואת האבנים לחברותיה, אבל קודם שהשוה אין כאן גמר כיון דמצד עצם המלאכה הרי אפשר לבטלו ומצד מחשבתו הרי עוד צריך לעשות להשוות, ולכן בחביתא אם יש בנין בכלים חייב משום בונה אף דעדיין צריך להחזיק שלא יוכלו לבטלו להסקה בתנור משום דהרי אפשר גם להתקיים אבל כיון שאין בנין בכלים אין לחייבו משום מכה בפטיש דעדיין לא מחשיבין לגמור כיון שאפשר שיתבטל בלא הסקה בתנור.

2. Boneh may require making a shelter or combining parts
3. Boneh has a twin melacha of sotet. Makeh Bipatish does not
4. Boneh applies to firm materials only. Makeh Bipatish is broader. (perhaps only re: kelim. Ribiat note 47 to Makeh Bipatish)

בירושלמי (שבת ז, ב) מסופר: "רבי יוחנן ור"ש בן לקיש עבדין הוויי בהדא פירקא תלת שנין ופלוג. אפקון מיניה ארבעין חסר אחת תולדות על כל חדא וחדא. מן דאשכחון מיסמוך סמכון הא דלא אשכחון מסמוך עבדוניה משום מכה בפטיש." **המנחת אשר** (בשו"ת חלק א סימן ל) הפליג מכח ירושלמי זה וחדש חידוש גדול עד שהעיד בעצמו שדרכו מחודשת מאוד. ראשית, הוא ציין שמירושלמי זה למדנו חידוש עצום, שבניגוד למקובל שחז"ל התבוננו בכל מעשה אם יש בו צד דמיון לאחת המלאכות ואז קבעו שהוא אסור משום תולדה של מלאכה זו, מהירושלמי רואים שחז"ל בראשית עיונם קבעו

שמעשה זה יש בו חשיבות ויצירה ורק אחר כך התבוננו לאיזו מלאכה הוא דומה וקבעוהו תולדה. שנית, לעניין מכה בפטיש הוא לומד מהירושלמי שכל מעשה שקבעו שהוא אסור אך לא מצאו לו דמיון לאף מלאכה קבעו שיש בו מלאכת מכה בפטיש. נמצא שהגדרת מלאכה זו היא כל מלאכה שיש בה חשיבות גדולה ויצירה אלא שאינה דומה לאף מלאכה אחרת. על סמך זה מחדש המנחת אשר שעל סגירת מעגל חשמלי יש לחייב מטעם מכה בפטיש. אך לכאורה דבריו אינם עולים יפה עם דברי הבבלי, שכפי שראינו למעלה רבה ורבי זירא הגדירו שדווקא כל דבר שיש בו גמר מלאכה נחשב למכה בפטיש, ואם כן נראה שהבבלי חלוק בכך על הירושלמי. ואולי אף את הירושלמי יש להסביר כן, והכוונה היא שכל גמר מלאכה שאינו חייב מטעם מלאכה אחרת חייב מטעם מכה בפטיש, וכן ביאר שם הפני משה " כל שלא יכלו לומר זה משום זה וזה משום זה לפי שאינה מלאכה ממש אלא כגמר מלאכה וא"כ ה"ז משום מכה בפטיש דאותה קראו אב ללמד על כל גמר מלאכה". לפי ביאור זה אין מחלוקת בין הבבלי לירושלמי, והגדרת המלאכה היא כפי שביארנו בבבלי לפי הדרך האמצעית.